

СТЕПАН СТЕПАНОВИЧ КОСТИШИН: ВІРНІСТЬ СЛУЖІННЯ НАУЦІ

7 лютого 2007 р. виповнилося 75 років від дня народження відомому ученому-біологу, завідувачу кафедри загальної та експериментальної екології, доктору біологічних наук, професору, академік Академії наук вищої школи України і Української екологічної академії наук, заслуженому діячу науки і техніки України, радник ректора Чернівецького національного університету ім. Юрія Федьковича Степану Степановичу Костишину.

Народився С.С. Костишин 7 лютого 1932 р. у селі Звиняч Чортківського району на Тернопільщині в родині хліборобів. Після закінчення середньої школи він мріяв навчатися на геологічному факультеті Чернівецького державного університету. Перед усім його приваблювала студентська форма і перспективи мандрів по світу. Але вагомою перешкодою в цьому була затримка з врученням атестата зрілості. На випускному вечорі в Буданівській середній школі тим, що не перебували в комсомолі, їх не вручили. Атестат зрілості видали Степану Степановичу лише на початку серпня, але без медалі, хоча з усіх предметів він мав лише п'ятірки. При вступі він спізнився з подачою документів і відстав від абітурієнтів геологічного факультету на один предмет – з математики, яку вони склали першою. Тому погодився на пропозицію щодо зарахування на біологічний факультет. Невдачу вступу на геологічний факультет пережив як “трагедію” і ще майже два роки писав заяви на ім'я колишнього ректора університету про переведення його на цей факультет. Після успішної студентської доповіді “Чи є життя на Марсі?” охолов до геології і серйозно захопився біологією.

У 1955 р. С.С. Костишин з відзнакою закінчив біологічний факультет Чернівецького державного університету зі спеціальності “фізіологія рослин”. Деякий час працював у молодіжних організаціях брав участь у освоєнні цілих земель у Казахстані, очолював міський штаб по боротьбі з порушниками громадського порядку, за що отримав першу урядову нагороду-Почесну грамоту Президії Верховної Ради України.

Після закінчення в 1966 р. аспірантури під керівництвом відомого вченого, професора Г.Х. Миготковського успішно захистив кандидатську дисертацію зі спеціальності “фізіологія рослин” і був прийнятий на викладацьку роботу на біологічний факультет Чернівецького державного університету. Працю-

вав на посадах асистента, доцента, професора, завідувача кафедри біохімії та експериментальної екології університету. Підсумки його багаторічних наукових досліджень узагальнені в докторській дисертації “Поліфункціональність гетерозису кукурудзи,” яку С.С. Костишин захистив у 1985 р. на вченій раді Інституту фізіології рослин АН УРСР зі спеціальності “фізіологія рослин”. У 1986 р. йому було присвоєно учене звання професора.

Впродовж багаторічної наукової діяльності С.С. Костишин досліджував фізіолого-біохімічні і молекулярно-біохімічні механізми гетерозису, що знайшли практичне застосування в селекції. Він є фундатором вітчизняної школи з проблем гетерозису рослин. Завдяки його розробкам уперше було показано, що реалізація гетерозису має поліфункціональний характер на різних рівнях організації рослинного організму. Він розробив рекомендації щодо раннього прогнозування на комбінаційну здатність. Морфофізіологічні, біохімічні та молекулярно-генетичні підходи щодо дослідження гібридної сили дозволили С.С. Костишину обґрунтувати причини і форми прояву дійсного і надлишкового гетерозису, визначити його реакції на зміну екологічних факторів, дати поглиблене пояснення природи та механізмів “хлоропластного” і “мітохондріального” гетерозису.

Професор С.С. Костишин встановив, що ускладнення молекулярної структури ядерної ДНК відбувається за рахунок збільшення фракцій частих повторів і появи гуанін - цитозин збагачених білків, які мають безпосереднє відношення до регуляторних механізмів генетичного апарату клітин. Він також довів, що рівень експресії геному в гетерозисних гібридів кукурудзи узгоджується з більш високою активністю метилування мінорних основ транскрибуючих генів і суміжних з ними послідовностей. Підсумком наукового доробку С.С. Костишина стала концепція кількісної поліфункціональності гетерозису кукурудзи, що узагальнено в його монографії “Поліфункціональність гетерозису рослин” (2000 р.)

У 1970 – х роках у Чернівецькому державному університеті працювала Всесоюзна школа “Геном рослин”, Ініціатором створення та керівником якої був С.С. Костишин. Він відомий не тільки як науковець, а й як блискучий педагог, талановитий організатор науки навчально-виховної роботи та підготовки кадрів. В 1972-1987 рр. обіймав посаду проректо-

ра наукової роботи, а з 1987 до 2001 р.- ректора Чернівецького державного університету. Понад 30 років очолював науково-дослідну лабораторію, основним напрямом якої було дослідження молекулярно-біологічної природи гетерозису, а в теперішній час екологічно несприятливих факторів на системи життєдіяльності рослинних та тваринних організмів.

Більш ніж 50 років С.С. Костишин присвятив Чернівецькому державному університету (з 2000 р. – національного), який завдяки його умілому керівництву один із перших в Україні здобув вищий рівень акредитації і в наступні роки підтвердив його. Коли учений заступив на посаду ректора в університеті працювало біля 50 докторів і 250 кандидатів наук. На час 125 – річчя заснування університету його науковий потенціал збільшився вдвічі. З ініціативи і за активної підтримки С.С. Костишина в університеті створено наукові центри Буковинознавства і археології, видавництво “Рута” відновлено роботу науково-навчальної геофізичної лабораторії, відкрито педагогічний, юридичний й філософсько-геологічний факультети, 21 кафедру, 29 спеціальностей та 37 спеціалізацій. За час перебування С.С. Костишина на посаді ректора Чернівецький університет досяг вагомих успіхів у різних сферах діяльності і став провідним центром освіти та науки в Україні.

Гігантська творча активність і працездатність, чудовий таланти організатора науково-навчального процесу, цілеспрямованість й особиста привабливість здобули Степану Степановичу любов та глибоку шану у людей, з якими звела його доля. Життя і наукові здобутки ученого нерозривно пов’язані з сім’єю. З дружиною Марією-Мариною Василівною вони немов ілюстрація до вчення про полярність. Він природознавець, вона-гуманітарій, художниця, кандидат мистецтвознавства, авторка книги “Український народний костюм Північної Буковини: традиції і сучасність” та інших праць. В цій протилежності – запорука гармонії. Радість втому, що слідами батьків пішла донька Світлана, яка у 2000 р. одна із перших в Західноукраїнському регіоні здобула науковий ступінь доктора біологічних наук зі спеціальності “екологія”. Учений захоплюється природою, любить плекати сад, прищеплювати-щоб цвіло і родило, насолоджуватись від спілкування з лісом. Кредо його життя: щирість, відвертість, правда, відповідальність за свої вчинки, а улюблений афористичний вислів - “Не шукай собі ворогів, бо друзів від цього більше не стане”.

С.С. Костишин веде вагому науково-організаційну та громадську діяльність. Протягом багатьох років був членом державної акредитаційної комісії Міністерства освіти і науки України, членом правління Асоціації ректорів вищих навчальних закладів України, головою Чернівецького обласного відділення Товариства культурних зв’язків з українцями за кордоном “Україна”, неодноразово обирався депутатом Чернівецької міської та обласної Рад на-

родних депутатів, членом колегії Чернівецької обласної державної адміністрації.

В теперішній час Степан Степанович є головою спеціалізованої вченої ради Д 76.051.05. із захисту докторських і кандидатських дисертацій при Чернівецькому національному університеті ім. Юрія Федьковича з спеціальності “біохімія” та “екологія”, почесним членом Міжнародної організації університетів “Phi Beta Delta”(США), науковим редактором “Наукового вісника Чернівецького національного університету ім. Юрія Федьковича(серія Біологія)”, членом редколегії науково теоретичного журналу “Физиология и биохимия культурных растений”, членом ради та головою Чернівецького обласного відділення Українського товариства фізіологів рослин.

Професор С.С. Костишин – академік Академії наук вищої школи України і дійсний член Української екологічної академії наук. За високий професіоналізм і вагомій особисті досягнення в галузі науки й освіти його удостоєно почесного звання “Заслужений діяч науки і техніки України”, Міжнародного звання Соросівського професора, почесного доктора права (Канада). Міжнародний біографічний центр (Кембрідж, Великобританія) визнав Степана Степановича “Людина року 2000”. Він почесний громадянин двох міст-Чернівців і Лок-Хейвен (США), почесний професор Чернівецького національного університету ім. Юрія Федьковича.

С.С. Костишин створив відому шкалу фізіологів і біохіміків рослин, а вплив його непересічної особистості сприяє зростанню талановитої молоді. Він збагатив науку працями першорядного значення, самостійно і в співавторстві опублікував понад 200 наукових праць серед яких 3 монографії, навчально-методичні посібники, 5 авторських свідоцтв та винаходи. Серед його учнів 3 доктори та 15 кандидатів наук.

За значний внесок у розвиток вітчизняної науки і підготовку науково-педагогічних професорів С.С. Костишина нагороджено орденами “Знак пошани”, “За заслуги II й III ступеня”, “Свято Володимира”.

Сердечно поздоровляємо Степана Степановича з 75-річчям від дня народження, бажаємо йому міцного здоров’я, довголіття, щастя здійснення творчих задумів на благо України. Нехай зерна праці і таланту надають йому сили, злету, збагачують духовно та зміцнюють фізично на многая літа.

В. І. Ніколайчук

*Декан біологічного факультету УжНУ
завідувач кафедри генетики, фізіології рослин
і мікробіології,*

*Заслужений діяч науки і техніки України,
Лауреат Державної премії в галузі науки і техніки,
доктор біологічних наук, професор*

І. П. Григорюк

Член-кореспондент НАН України

Отримано: 10 січня 2007 р.

Прийнято до друку: 19 січня 2007 р.